

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuißimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1634

De Offertorio, & alijs vsque ad Canonem. VII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40262

8 Si quandoque Celebrans cantat Missam sine Diacono & Subdiacono, Epistolam cantat in loco consueto aliquis Lector superpelliceo indutus, qui in fine non osculatur manum Celebrantis: Euangelium autem cantat ipse Celebrans ad cornu Euangelij, qui & in fine Missæ cantat, *Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, aut, Requiescant in pace, pro temporis diuersitate.*

Antequam definiretur, quòd Subdiaconatus esset Ordo sacer, cantabat Epistolam Lector, vt colligitur ex Clem. lib. 8. Const. c. 28. & Conc. Carthag. IV. cap. 8. & cap. Lector. Dist. 23. Lege Ioan. Langbeccium in Spec. Canonum

lib. 6. cap. 28. Adde præterea, quòd in hac eadem Missa Celebrans dicit Kyrie in cornu Epistolæ, vt in alijs solemnibus. item, Humiliate capita, sed versus Altare, vt dicitur in Rubr. propria Fer. 4. Cinerum.

De Offertorio, & alijs vsque ad Canonem. VII.

1 DICTO Symbolo, vel, si non sit dicendum, post Euangelium Celebrans osculatur Altare in medio, & iunctis manibus ante pectus, ibidem à manu sinistra ad dextram (vt dictum est supra) vertit se ad populum, extendens ac iungens manus dicit, *Dominus vobiscum,* & iunctis manibus reuertitur per eandem viam ad medium Altaris, vbi extendens & iungens manus, caputq. Cruci inclinans, dicit *Oremus,* tum iunctis vt prius manibus dicit Offertorium: & omnia quæ vsque ad finem Missæ in medio Altaris dicenda sunt, dicit ibidem stans versus ad Altare, nisi vbi aliter ordinatur.

Hæc eadem, & quæ sequuntur ad finem vsque Missæ priuatæ, sunt ferè verba ipsius Burchardi, vt initio diximus.

[Dicit Offertorium.] Lege tit. 12. supra numero 1. in prima parte, pagina 40.

2 DICTO Offertorio, discooperit Calicem, & ad cornu Epistola sistit, & manu dextra amouet paruam pallam desuper Hostiam, accipit Patenam cum Hostia, & ambabus manibus vsque ad pectus eam eleuatam tenens, oculis ad Deum eleuatis, & statim demissis, dicit, *Suscipe sancte Pater, &c.*

[Discooperit.] Velum plicatur à Ministro, & deponitur prope Tabellam Secretarum ab eadem parte Altaris vbi Calix, ne super Corporale aut extra illud remaneat non plicatum; quod, cum neque à Sacerdote

plicari conuenire videatur, plicetur à Ministro: & est ritus laudabilior. idem, explicato manutergio, in eadem parte collocabit ibidem peluiculam cum viceolis.

[Ad cornu Epistola.] Nullum mysterium:

sterium : sed quia ibi sunt ampullæ vini, & aquæ.

x *Patenam cum Hostia.*] dicitur Hostia, quia est materia ad Sacrificium, & Hostiam. Item Hostia, quæ ante hostium pugnam offerebatur, *Gemma lib. 1. cap. 98.* Panis est, quia Christus dedit se uti panem viuum, *Ioan. 6.* ex frumento est, cui comparauit se Christus, *Nisi granum frumenti,* &c. *Ioannis 12.* sine fermento, id est, sine peccato, &, ex prima institutione, in azymis, *Gemma lib. 1. cap. 31.* mundissima debet esse, ex Decreto Aniceti apud *Burchar. lib. 5. c. 29.* in modica quantitate, ex Decreto Alexand. Papæ dicentis, *Quantò paucior, tantò potior,* *Radulph. Propos. 23.* in modum denarij, cum imagine Christi, seu litterarum nominis Christi, quia traditus est & venditus triginta denarijs; & est verus denarius laborantibus in vinea Domini, quo etiam reparatur in nobis imago Dei, *Gemma ibidem cap. 35.* formæ rotundæ, ex *Epiph. in Ancor.*

integra debet esse, ob Christi integritatem, ex *Concil. Coyacensi cap. 3.* vocatur oblationis Corona a *S. Gregor. 4. Dial. 55.* quasi Orbis, ad significandum Christum, qui est Alpha & Omega, Dominus Orbis, *Duran. lib. 4. cap. 30.* Et in rotunditate Hostiæ, Patenæ, & Calicis intellige Sacrificij nostri perpetuitatem usque ad finem mundi. Figuram habet Hostia in altera tantum parte; quia Christus Deus & homo est, ut Deus figura caret. notat *Humber. Card. in Diss. contra Gracos,* Romanam Ecclesiam in pane, aqua, & igne præparato sacrificare tres substantias in Christo, carnem, animam, deitatem. Imago verò Crucis in Hostia deducitur à *Baronio anno 58. ex lib. 1. Dial. sancti Gregor. cap. 11.* & ex Romanorum usu, qui panem coquebant quadrifida incisione in formam Crucis decussatam. ex quo laudabilior est imago Crucifixi tantum in Hostia, quam aliud quidquam.

3 *Si fuerint alia Hostiæ non super Patenam, sed super Corporale, vel in alio Calice seu vase pro Communionem populi consecranda, Calicem illum seu vas y dextra discooperit, & intentionem suam etiam ad illas offerendas & consecrandas dirigens, dicit ut supra, Suscipe, &c. ut in Ordine Missæ. Quo dicto, Patenam utraque manu tenens, cum ea z facit signum Crucis super Corporale, & deponit Hostiam a circa medium anterioris partis Corporalis ante se, & Patenam ad manum dextram aliquantulum b subrus Corporale, quam, exverso Calice, ut dicitur, cooperit purificatorio. Si autem adsit vas seu Calix cum alijs Hostijs, ipsum cooperit alia Patena, vel Palla.*

y *Dextra discooperit.*] Nimirum antequam accipiat Patenam cum Hostia; & collocat Pyxidem in medio Corporalis inter locum Calicis & Tabellam Secretarum, ut dictum est supra tit. 2. num. 3. pag. 104. & sicuti

non potest commodè, ita non est necesse, ut Sacerdos eam eleuet sub prætextu oblationis, sed ad eam tantum intentionem dirigat.

z *Facit signum Crucis.*] De hoc ritu, & alijs signis Crucis sequentibus in Oblatio-

Oblatione docet *Innoc. III. lib. 2. c. 58.* ea nempe fieri, vt per Crucis virtutem omnis conatus diaboli effugiat, ne contra Sacerdotem, vel Sacrificium aliquo modo præualeat; quod semel dixisse sufficiat. Fortè ritus fluxit ab Hebræis, qui in eleuatione Hostiæ versus cælum, terram, antrorsum & retrorsum eam mouebant, ex *Lyran. in Leu. cap. 7. & Burgenf. ibid.*

a Circa medium anterioris partis.]

Deponitur Hostia super Aram, vbi est Crux cum Chrismate ab Episcopo facta, quasi Corpus Christi Cruci ibidem sit affigendum, *Gemma lib. 1. cap. 98.* de hoc ritu testatur *Durand.* communiter seruato, sed non Romæ, *lib. 4. cap. 30. Vide infra num 5.*

b *Subtus Corporale.*] Habet *Microlog. cap. 10.* ob mysteria infra declaranda in Patenæ inuolutione, quæ sit cum Velo longo in Missa solemn.

4 Deinde in cornu Epistolæ accipit Calicem, purificatorio extergit, & sinistra tenens illius nodum, accipit ampullam vini ^c de manu ministri (qui osculatur ipsam ampullam, non autem manum Celebrantis) & ponit vinum in Calicem. Deinde ^d eodem modo tenens Calicem, producit signum Crucis ^e super ampullam aquæ, & dicit, Deus qui humanæ substantiæ; & infundens ^f parum aquæ in Calice prosequitur, Da nobis per huius aquæ & vini mysterium, &c. Si verò celebrat pro Defunctis, non facit signum Crucis super aquam, sed imponit absque benedictione, dicens Orationem vt supra.

c De manu ministri.] Teneat minister ampullæ partem inferiorem, ita vt Sacerdos eam possit per aurē, seu manubriolum, capere: recipiat item eandem manu sinistra, vt alteram statim ministret ampullam manu dextra. Offerat autē ambas cum osculis earum, non manus Sacerdotis, & cum debita reuerentia, saltem inclinando caput, nisi Sacerdos de maioribus exigat genuflexionem. sed & Sacerdos ipse propius admoueat Calicem ampullis, ita vt neque gutta cadere queat super Altaris mappam.

d Eodem modo tenēs Calicem.] Non dū ideò data est Regula generalis iungendi manus, antequā aliquid benedicatur, quam habes numero sequenti; vt intelligas, excipi hunc casum à Regula generali, ne Calix, in quo iam est vinum, periclitetur amota manu.

e Super ampullam aquæ.] Aqua, vt dicemus, significat populum, benedictioneque eger cum Cruce, vt Christo vniatur, *Durand. lib. 4. cap. 30.*

f Parum aquæ.] Ita ex *Liturgia Iacobi, & ex Decreto Alex. I. de Consecr. Dist. 2. cap. Sacramentorum.* imò ex traditione Christi in vltima Cæna, vt ait *Cypr. Epist. 63. ad Cacil. tum,* vt significetur fluxus Sanguinis & aquæ ex latere Christi, ex *Alexand. tum,* vt populus, in Apocalypsi significatus per aquam, vniatur Christo, ex *Cypr. tum,* vt fateamur in vna persona Christi duplicem naturam, ex *Niceph. lib. 1. cap. 53. tum,* vt significetur introitus in vitam æternam, ex *Ambros. apud S. Thom. quest. 74. artic. 7.*

Ex quibus illa quatuor patent quæ in Antiphona, *O sacrum conuiuū, &c.* id est, ex duabus naturis Christus, me-

moria passionis eiusdem, gratia ex vnione populi cum Christo, & pignus aeternae vitae.

Quia verò pauci sunt electi, ideo etiam modicissimum aquae vult infundi *Conc. Florent. in Instruct. Armenorum*; & eò minus aquae quò vinum est debilius, vt in vinum citius conuerti queat ante consecrationem, vt monet *Azor. lib. 10. cap. 30.*

Hinc *S. August. 17. Ciuit. cap. 20.* colligit, dandam esse Eucharistiam cum temperatis & sobrijs epulis. potus enim cum aqua sobrietatem denotat apertissimè.

g Non facit signum Crucis.] Quia connotat solemnitatem. Et sicut in fine Missae Defunctorum non benedicitur populus; ita nec aqua, quae eundem populum significat, vt diximus. Vel aqua hoc loco significat populum Purgatorij, qui iam est in gratia, *Melchior Huelamus de Cerimon. Missa.*

Si guttae vini aut aquae dispersae appareant intra Calicem, tunc vel circumactò vino Calicis vniantur, vel purificatorio abstergantur, ne in consecratione oriatur dubium, an sint ex consecratae.

5 *Imposita aqua in Calice, & finita Oratione praedicta, accipit manu dextra Calicem discoopertum, & stans ante medium Altaris, ipsum am-
babus manibus^h eleuatum tenens, videlicet cum sinistra pedem, cum
dextra autem nodum infra cuppam, intentis ad Deum oculis offeri,
dicens, i Offerimus tibi Domine, &c. qua Oratione dicta, facit si-
gnum Crucis cum Calice super Corporale, & ipsum in medio^l post
Hostiam collocat, & palla cooperit. Deinde iunctis manibus super
Altare positis, aliquantulum inclinatus dicit secreto, m In spiritu
humilitatis, &c. Postea erectus, eleuans oculos, manusque expan-
dens, & statim iungens ante pectusⁿ (quod semper facit, quando
aliquid est benedicturus) dicit, o Veni sanctificator, &c. cum dicit,
& benedic, p signat manu dextra communiter super Hostiam & Ca-
licem, q sinistra posita super Altare.*

^h *Eleuatum tenens.*] Ita vt cuppa Calicis non excedat oculos, neque sit infra os, ad differentiam eleuati Calicis consecrati.

ⁱ *Offerimus tibi Domine.*] Habet *Durand. loco citat. cap. 30.* vbi etiam indicat praecedentè, *Suscipe sancte Pater, &c.* Oratio verò, *Deus qui humanae substantiae, &c.* est *S. Ambrosij* in Missa de Vigilia Natiuitatis Domini, cui addita fuit mentio vini & aquae, & in hunc locum translata, vsuque recepta.

^l *Post Hostiam collocat.*] Antiquiores

à latere Hostiae collocabant Calicem *Innoc. III. lib. 2. cap. 58.* testatur tamen *Durand. loco cit.* communiter suo tempore poni Hostiam inter Sacerdotem & Calicem: Calix autè hoc loco cooperitur, cautelae potiùs gratia quam mysterij, ait *Microl. cap. 10.*

^m *In spiritu humilitatis.*] Meminere huius Orationis hoc loco *Steph. Eduen. cap. 12.* & *Radulph. Prop. 23.*

ⁿ *Quod semper facit.*] Hoc intelligitur de manibus tantùm, non de oculis eleuandis, qui post consecrationem defi-

defigendi sunt potiùs in Hostiam consecratam. & item, quando vtraque manus est libera, nec earum altera est occupata ad Hostiam tenendam, seu Calicem: quod accidit paulò ante eorundem consecrationem. neque enim deponenda est Hostia vel Calix in eo casu, vt manus iungantur ad illud verbum, *benedixit*. Manus autem iunctæ significant diuinitatem, & humanitatem Christi vnitas, vnde virtus emanat benedictionis, *Ioan. Serranus*.

o *Veni sanctificator.*] Habetur in *Ordine Romano. & in Gallicano Ordine, teste Microl. cap. 11.*

p *Signat manu dextra.*] Ante Canonem nullum inuenio apud antiquos signû Crucis super oblata fieri: & hoc loco puto mutatû esse ordinem. Nam *Innoc. prad. capite* docet, accipi patenam cum Hostia, & Calicem cum vino, factò super vtrumque distinctè signo Crucis à Celebrante, hodie verò fit singillatim in deponendo vtroque; & deinde communiter fit vnum Crucis signum super vtrumque iam depositum in Altari, ad commemorandam Christi passionem, præter alias duas causas supra *num. 3.* allatas.

Ad formandas verò Cruces manu dextra, Regula fit, iuxta peritiores Romæ hac de re consultos, vt formantur duæ lineæ, hoc modo , prout pingitur in Missali, non autem quatuor puncta . . . & lineæ illæ non excedant mensuram palmi communis manus. Item, ex *Innocen. III. lib. 5. cap. 1.* transuersa pars Crucis fiat manu quoque transuersa, non ea recta,

6 *Tum iunctis ante pectus manibus, accedit ad cornu Epistolæ, vbi stans, sinistro aquam fundente, lauat manus, id est, extremitates digitorum.*

qua ad abigendas à Calice muscas vitimur. Agit hac de re fusius Tydæus Bonamicus in proprio tractatu. Hoc idem *Leo IV. ad Episcop.* videtur docere; *Calicem, ait, & oblatam recta Cruce signate.* addit contra alium abusum; *Non in circulo & varicatione digitorum.* Idem docuit *S. Carolus in Actis Ecclesie sue part. 4. de Missæ Cerimon.* vt nimirum transuersa manu pingatur pars Crucis transuersa tam super Hostiam quàm super Calicem, & super vtrumque. in hoc autem vltimo casu ea pingi debet inter Hostiam & Calicem, ita vt æqualiter altè fiat Crux à Calice ad Hostiam, & transuersè super oram anteriorem pallæ quæ Calicem tegit, quòd media esse solet inter Calicem & Hostiam.

q *Sinistra posita super Altare.*] *Innocen. lib. 4. cap. 10.* quia Christus per Altare significatus tribuit vim benedictionis, *Ioan. Serranus.*

Si facienda est oblatio populi, fiat dicto Offertorio ante oblationem Hostiæ, *Acta Med. Eccl. & Iacobus in suo Compendio.* Eulogiæ dictæ fuerunt, & fermentum, ad distinctionem azymi panis: quæ oblata distribuebantur in fine Missæ, vice sacramentalis Communionis, *Baron. anno 313.* Vñus autem colligendi oblationes in Sindone placet, & habetur in *Ord. Rom.* qui tamen Missas nouas celebrant, non possunt circuire Ecclesiam ad oblationem, ex Decreto sacre Congregationis Tridentini Concilij *Sess. 22.* neque in fine oblationis debet dari benedictio. An verò populus osculari debet Celebrantis manum, seruetur locorû consuetudo. certè non in Missa Defunctorum.

torum pollicis & indicis, dicens Psalmum, ^r Lauabo inter innocentes, cum Gloria Patri, &c. qui versus, Gloria Patri, ^u praetermittitur in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore à Dominica de Passione usque ad Sabbatum sanctum exclusiue.

^r Ministro aquam fundente.] Eleuato prius ab eodem paululum ab Altari manutergio, vt Sacerdos illud capere queat; & tenente pelliculam in sinistra, ampullam aquae in dextra, cum osculo ampullae & debitis reuerentijs fundit aquam: reposita deinde ampulla aquae cum alia vini in loco suo, manutergium plicabit.

[Lauat manus.] Ait Dion. de Eccles. Hier. cap. 3. Lauatio, qua summis sine extremis digitis adhibetur, coram sanctissimis signis obseruatur, quasi coram Christo spectante omnes occultissimas nostras cogitationes, & summarum partium expiationem, &c. Itaque in signum fit puritatis animarum, Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 11. vt puri accedamus, ait Cyrillus Ierosol. Cateches. 5.

mystagog. Extergit à tactu communium manuum, & terreno pane, Ordo Roman. de Offic. Missae, & Rab. lib. 1. in fine. A veniali, & peccatorum reliquijs emundat, ex sancto Thoma 3. part. questione 83. artic. 5. ad primum.

^t Lauabo inter innocentes manus meas.] Habetur in Liturgia sancti Petri Graeca. citat sanctus Germanus in Theoria rerum Eccles. hæc eadem verba, cum agit de hac digitorum ablutione. Ad Verf. Gloria Patri, qui potest dici, cum reditur, in medio Altaris, caput inclinatur.

^u Praetermittitur, &c.] Vide quae diximus par. 1. tit. 8. num. 1. pag. 21. neque illius loco dicendus est Verf. Requiem: quod aliqui scripsere.

7 Celebrans lotis manibus eas tergit, & illis ante pectus iunctis reuertitur ad medium Altaris, ubi stans, oculosq; ad Deum eleuans, & statim demittens, manibus iunctis super Altare, aliquantulum inclinatus dicit secretò Orationem, ^x Suscipe sancta Trinitas, &c. Quae dicta, manibus hinc inde extensis, & super Altare positis, osculatur illud in medio: tum iunctis manibus ante pectus, demissisq; oculis ad terram, à sinistra manu ad dextram vertit se ad populum, & versus eum extendens & iungens manus, dicit voce aliquantulum elata, ^y Orate fratres, & secretò prosequens, vt meum ac vestrum sacrificium, &c. ^z perficit circulum, reuertens iunctis manibus ante pectus à manu dextra ad medium Altaris. Et responso à ministro, vel à circumstantibus, ^a Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis, &c. (alioquin per seipsum, dicens, Sacrificium de manibus meis) ipse Celebrans submissa voce dicit, Amen. & manibus ante pectus extensis, vt sit ad Orationem, stans in medio Altaris versus librum dicit absolute sine Oremus, & sine alia interpositione, Orationem,

tionem, vel ^b Orationes secretas. Cum dicit, Per Dominum, iungit manus: cum dicit, Iesum Christum, caput inclinatur, quod facit in prima Oratione, & in ultima, si plures sint dicenda.

x *Suscipe sancta Trinitas.*] Hanc habent preceam Steph. *Eduens.* cap. 12. & *Microl.* cap. 11. non ex aliquo Ordine, inquit, sed Ecclesie consuetudine. Inclinationem, *Innoc. III.* lib. 2. cap. 60. non tamen *Innoc.* meminit hanc quinque Orationum: quas post *Innocentium* additas fuisse ideo putat *Bellarmin.* lib. 2. de *Missa* cap. 17. In medio Altaris nunc orat Sacerdos, *Dionys.* de *Hier. Eccles.* cap. 3.

y *Orate fratres.*] Leo Papa instituit, ex *Radul.* Prop. 23. sed de eo meminit *Soter.* de *Conf. Dist.* 1. Hoc quoque. & *Chrysostr.* Hom. 10. in 2. Epist. ad *Cor.* ut notat *Duran.* lib. 2. de *Rit.* cap. 29. Reliqua cum silentio dicuntur. & cum paratur consecratio, tacite precari Sacerdotem, docet *S. Clem.* lib. 8. *Constit.* *Apost.* cap. 12.

Oremus dicitur versus Altare, Oratione fratres, versus populum; quia hic alloquitur Sacerdos populum tantum, non autem se ipsum, *Duran.* lib. 4. c. 32.

z *Perficit circulum.*] A dextra, ut

antiqui loquuntur, ad sinistram Altaris; quia sinistra tristitiam sonat, & iam passioni Christi appropinquat magis Sacerdos. *Circulus* ait *David.* & *immolans.* *Psalm.* 26. ostendit etiam, se esse in sinistra, id est peccatorem, pro quo orari petit, *Duran.* lib. 4. cap. 14. Ad litteram dici potest, perfici circulum, ut conuertat se Sacerdos ad librum, ad quem semper se vertit, excepto unico casu, ante Offertorium, quod a Choro cantabatur.

a *Suscipiat Dominus, &c.*] Paulò diuersam hanc partem habet *Remigius Antisiodor.* in *Expositione Missae.* hanc ipsam *Duran.* lib. 3. cap. 3.

b *Orationes secretas.*] Explicauimus supra 1. par. tit. 12. pag. 40. Dicit eas Sacerdos in medio versus librum, hoc est, conuersus ad librum, non recedens à medio. Hinc patet, aptandum esse librum prope Corporale, ut commodius legatur; non autem relinquendum eo loci, in quo lectum est Euangelium, licet hac de re taceat Rubrica.

8. Peruenit autem in conclusione ultima Secreta ad verba illa, Per omnia secula seculorum, exclusiue; Sacerdos stans in medio Altaris, c depositis super eo manibus hinc inde extensis, dicit conuenienti & d intelligibili voce Praefatione. Cum dicit, Sursum corda, eleuat manus hinc inde extensas vsque ad pectus, ita ut palma vnus manus respiciat alteram. Cum dicit, Gratias agamus Domino, iungit manus: cum dicit, Deo nostro, oculos eleuat, & statim Cruci caput inclinatur. Responso, Dignum & iustum est, eleuatis & extensis ut prius manibus, prosequitur Praefationem propriam, vel communem, ut tempus requirit. Cum dicit, Sanctus, iunctis ante pectus manibus, & inclinatus, voce mediocri prosequitur; ministro interim paruam e campanulam pulsante. Cum dicit, Benedictus qui venit in nomine Domini, &c. erigit se, & f signum Crucis sibi producit à fronte ad pectus.

S

c Depos-

c *Depositis super eo manibus.*] Ut omnem cogitatum temporalem deponat, & exercitio honorum operum aditum sibi faciat ad eleuationem cordis, *Durand. d. cap.*

d *Intelligibili voce, Per omnia secula seculorum.*] Ut assentiatur populus, & confirmet sua voce *Amen* quæ Sacerdos secretò Deum precatus est, ex *Ordine Rom. & Microl. 7.*

De Prefatione egimus supra *prima par. tit. 12. pag. 41.* Ritus etiã patent ex supradictis: nam quadrat singulis verbis eiusdem Prefationis. Non vertit se Sacerdos ad *Dominus vobiscum*, quia intētus est totus nunc ad Sacrificium, ut supra diximus, ex *Amalar. lib. 2. cap. 9. lege supra tit. 5. num. 1. pag. 120.* neque iungit manus ad *Per Christum Dominum nostrum.*

e *Campanulam pulsante.*] Ter cum aliqua distinctione, tum in laudem Dei ter sancti, tum ad excitandos astantium animos ad proxima mysteria. qua de re diximus in *prima parte titulo 20. pag. 76.*

f *Signum Crucis sibi producit.*] De hoc ligno in fine Prefationis *Honor. in Gemma lib. 2. cap. 42.* *Quia*, inquit, *signum Christi recipere se proficitur, cui mox in imagine, hoc est, representatiue, per Canonem contradicitur.* Canon enim, addit ille, *Christi passionem proxime designat.* Sed sicut Hymnus primus Angelicus finitus cum signo Crucis, eodemque modo Symbolum, ita & alter hic Hymnus item Angelicus non alio modo terminandus est, quam adhibito signo Crucis, & manuum iunctione in fine.

9 *In Missa solemni, dicto Oremus, Diaconus & Subdiaconus & accedunt ad Altare in cornu Epistola, Diaconus amouet Calicem, si est in Altari, vel, si est in Credentia, ut magis decet, accipit eum de manu Subdiaconi, qui illum cum Patena & Hostia, coopertum palla & veloⁿ à collo sibi pendente, i manu sinistra tenens, & alteram manum superponens velo, ne aliquid decidat, de Credentia^l detulit, m comitatus ab Acolytho ampullas vini & aquæ portante: ipse Diaconus Calicem detegit, & datⁿ Patenam cum Hostia Celebranti, osculando eius manum: Subdiaconus extergit Calicem purificatorio, Diaconus o accepta ampulla vini de manu Subdiaconi, imponit vinum in Calice, Subdiaconus interim p ampullam aquæ ostendens Celebranti, dicit, Benedicite pater reuerende. qui factò versus eam signo Crucis, dicit Orationem, Deus qui humana, &c. interim Subdiaconus infundit paulum aquæ in Calicem, Diaconus illum Celebranti dat, & pedem Calicis tangens, seu brachium dextrum Celebrantis sustentans, q cum eo dicit, Offerimus tibi Domine, &c. quem postea positum in Altari ut supra, palla cooperit. Subdiaconus deinde stanti in cornu Epistola^r ponit in dextra manu Patenam, quam^l cooperit extremitate veli ab eius humero pendentis: qui vadit post Celebrantem ante medium Altaris, & facta genuflexione,*

ibi

ibi stat, sustinens eam eleuatam vsque ad finem Orationis Dominice, vt dicitur. In Missis autem Defunctorum, & in Feria sexta Parasceues Patena non tenetur à Subdiacono.

g *Accedunt ad Altare.*] Facta prius in locis suis post Celebrantem genuflexione.

h *A collo sibi pendente.*] Indicat Ordo Romanus, & vocat Sindonem in collo ligatam. deponitur autem velum paruum Calicis, & relinquitur super Credentiam, vt expeditius portetur Calix.

i *Manu sinistra tenens.*] Manu nuda, non autem cum velo pendente ab humeris, si verè in sacris est Subdiaconus, vti par est.

l *Detulit.*] Per breuiorem viam defertur Calix ad Altare; & munus Subdiaconi est, ferre Calicem in sinistra, quæ est vita præsens, ex vetusto Codice de Missa, apud Historphium. Item eiusdem est parare Calicem, Innocent. lib. 2. cap. 58.

m *Comitatus ab Acolycho.*] Qui tamen Subdiaconum sequitur, non præcedit; neque ab alio, quàm vno ex prædictis duobus.

n *Patenam cum Hostia.*] Ita ex Conc. Anchyristano seu Ancyrano 50. Dist. Presbyteros. datur autem cum osculo manus Celebrantis, & prius Patenæ.

Si adsint particulæ consecrandæ pro Communionem solemni, delata Pyxide ad Altare paulò ante Subdiaconum à Cærimoniaro, seu Sacrista, eam Diaconus aperit, & collocat super Corporale, antequam tradat Patenam Celebranti, & eandem eleuat parumper, ex Cærimon. Episc. lib. 2. cap. 29. dum Celebrans Hostiam offert; qua deposita, & ipse deponit Pyxidem, cooperit, & collocat post Calicem, vt supra.

o *Accepta ampulla vini de manu*

Subdiaconi.] Hoc est, Diaconus manu sinistra Calicem per nodum tenens, accipit ampullam vini de manu Subdiaconi, qui eandem accipit de manu Acolychi (vterque verò accipit sine osculis, nec ampullæ, nec manuum) & infundit vinum in Calicem. Diaconi enim est, componere Calicem in Altari, Innocent. prædicto cap. 58.

p *Ampullam aquæ.*] Hanc accipit ab Acolycho sine osculis Subdiaconus, & parum inclinatus ostendit Celebranti. olim aquam ipsam Celebranti tradebat infundendam ab eodem, ex Innoc. loco nunc citato; nunc ipse infundit.

q *Cum eo dicit, Offerimus.*] Habet Durand. prædicto cap. 30. neque Sacerdotibus licet de mensa Domini tollere Calicem, nisi eis tradatur à Diacono, Isidor. lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 8. Verbum Offerimus conuenit duobus saltem, & idè Diaconus idem dicit cum Celebrante.

r *Ponit in dextra manu Patenam.*] Docet Vet. Codex de Missa, poni in spem vitæ æternæ post Calicem huius vitæ, in sinistra ab eodem ministro delatum. Dextera enim vitam æternam designat, & Patena rotunda æternitatem indicat, Durand. cap. 30. Subdiacono, non alijs, datur tenenda, ex Innocent. cap. 59.

s *Cooperit extremitate veli.*] Ex Decreto Siluerij Papæ, ait Petrus de Ruiz in suo Cærimoniali. quia mysteria adhuc sunt tegenda, Hugo Victor. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 23. vel quia latibulum significat discipulorū prope passionem, Innocent. cap. 50. Pars

verò interior Patenæ Subdiaconum respicere debet. ea enim est nobilior, ut patet.

t Patena non tenetur.] Ritus lati-

tiam connotans de æterna vita, quod paulò antè adnotauimus in patena velata, non conuenit Defunctorum Missis.

10. Dicto, *Veni sanctificator*, ut supra, Celebrans ministrante Diacono nauiculam, & dicente, *Benedicite pater reuerende*, ponit incensum in Thuribulum, ^u dicens, *Per intercessionem, &c.* ut in Ordine Missæ. Deinde accepto Thuribulo per manum Diaconi, nullam tunc faciens Cruci reuerentiam, ^x incensat oblata, ^y ter ducens Thuribulum super Calicem & Hostiam simul in modum Crucis, & ter circum Calicem & Hostiam, scilicet bis à dextra ad sinistram, & semel à sinistra ad dextram, (Diacono interim pedem Calicis tenente manu dextra) dispensans verba in qualibet incensatione hoc modo. In prima incensatione, *Incensum istud, in secunda, à te benedictum, in tertia, ascendat ad te Domine, in quarta, & descendat super nos, in quinta & sexta, misericordia tua.* Deinde facta reuerentia, ^z incensat Crucem & Altare, ut dictum est supra, assistente eodem Diacono, interim dicens, ^a *Dirigatur Domine oratio mea, &c.* & cum incensatur Crux, Diaconus ^b amouet Calicem ad partem Epistolæ, & incensata Cruce reponit in loco suo. Cum reddidit Thuribulum Diacono, dicit, *Accendat in nobis, &c.* & incensatur ab eo: deinde Diaconus ^c incensat Chorum, & postremò Subdiaconum tenentem Patenam, & ipse Diaconus incensatur à Thuriferario, & Thuriferarius postea incensat Acolythos ^d & populum. Celebrans postquam incensatus fuerit, lauat manus, ^e ministrantibus Acolythis ampullam aquæ cum peluicula & manutergio.

^u Dicens, *Per intercessionem.*] Ter imponit incensum, & semel illud benedicit in Thuribulo, ita ut ad verbum *benedicere*, manu dextra producat signum Crucis super Thuribulum fumigans. Diaconus & Thuriferarius ministrant, ut initio Missæ.

^x Incensat oblata.] Leo Papa I. dicitur auctor incensationis oblatorum in memoriam Christi, ex *Radhul. Propos.* 2. 3. nec ubique antea erat in usu, ex *Microl. cap. 9.* Ordo tamen Romanus habet hunc ritum, de quo & eiusdem

causis supra titulo 4. num. 5. pag. 116. Et Diaconus in hac incensatione retineat pedem Calicis dextra manu, ne cadat, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.*

^y Ter ducens Thuribulum, &c.] Ita *Innoc. III. lib. 2. cap. 57.* quo designatur dicitur triplex unctio Mariæ; item, ut thuris & Crucis virtute malignus hostis effugiat, *Durand. cap. 41.* In modum Crucis, & in modum Coronæ fit incensatio, ut ex passione Christi ad Coronam Trinitatis fiat transitus, *idem ibidem.* Crux autem etiam in hoc

hoc casu non veluti per quatuor puncta, vt *Crassius lib. 1. cap. 47. docuit*, sed super Calicem & Hostiam, inquit *Rubrica*, in modum Crucis. neque demittendum est Thuribulum, sicut in circulis sequentibus, in quibus Thuribulum depressius ducitur, ita vt circumeat Calicem. Dextram hoc loco & sinistram Celebrantis intellige. Notat *Melchior Huellanus de Cerimonijs Missæ*, sexies incensari oblata; quia ante sex dies Paschæ iuit Iesus Bethaniam: bis circum Calicem, & semel conuerso circulo; quia redijt Ierusalem ad ramos palmarum, & de Ierusalem redijt in Bethaniam. quæ licet minutiora sint, non sunt contemnenda tamen.

z Incensat Crucem.] Non Sacramentum, nisi sit expositum; & tunc genibus flexis in supremo gradu, vt dicemus infra.

a Dirigatur Domine oratio mea, &c.] Hoc idem apud *Alcuin. cap. de Celebr. Missæ* habetur.

b Amouet Calicem.] Non extra Corporale, si capax est. Subdiaconus autem in tota hac incensatione nihil se mouet. Thuriferarius, deposita nauicula super Credentia, amouet de Altari, & reportat librum; quando opus est, nisi sit Assistens.

c Incensat Chorum.] Comite Thuriferario, qui præcedit, & incensantur omnes; quia Christus communicat alijs odorem suum, *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5.* & quia, quæ fecit Sacerdos, pertinent ad omnes, *Durand. cap. 21.* Item Thuriferario representat diffusionem gratiarum spiritualium in capite, & ab eo ad membra, *idem lib. 4. cap. 4.* In Choro autem incensandi stare debent quasi extra stallum, neque illi indecore inniti: se mutuo in-

uident, antequam quilibet incensetur à Diacono, *Cerimon. Episcop. lib. 1. cap. 23.* in quo fusiùs præscribitur ordo incensandi Clerum.

Facit ad rem nostrâ hic ordo, (nam de Canonicorum & maiorum incensatione vide *cit. loco Cerimoniale Episcoporum*) quòd nimirum Celebrans, nullo maiore præsentate, cui triplex ductus Thuribuli debeat, triplici ductu incensandus erit; eo præsentate, duplici tantum ductu: Diaconus, Subdiaconus, & alij parati, duplici ductu; Sacerdotes in Choro vnico ductu, ceteri sine mora. Inclinet caput, qui incensat antè & post, iisdem vsque ad Sacerdotes inclusiue, nisi ita multi sint, vt incensatio finire non possit ante finem Præfationis. Diaconus incensabit omnes de Clero, exceptis Acolythis, quos stantes apud Credentiam incensabit Thuriferarius ante laicos de populo. Domini locorum minorum, de quibus in Cerimoniali prædicto nulla fit mentio, seu Magistratus, incensari poterunt à Thuriferario duplici vel vnico ductu, pro qualitate personarum; ij videlicet, quibus proprium scamnum, seu sedes ab alijs distincta parari solet. Consuetudo locorum laudabilis in his attendi solet, ad pacem tum Cleri tum laicorum conseruandam, in toto incensationis ordine, & ritu.

d Et populum.] Incensatur ter, primò in medio, deinde versus latus Epistolæ, quòd est dextrum populi, vbi mares diuisi à feminis stare solebant, & solent in Cathedralibus Mediolanensi, & alijs, ex Decreto S. Caroli; tertio versus latus aliud, cum honoris significatione, antè & post à Thuriferario adhibita. Ter autem ex communi vsu, vt adfit Thuriferarius

in tempore pro incensando Sacramento in eiusdem elevatione; & ut significetur diffusio gratiæ Christi in populum in nomine Trinitatis. Stabit autem Thuriferarius incensans populum in medio Presbyterij, vel ferè à latere Evangelij, si expositum est in Altari Sacramentum, ne eidem terga vertat.

e Ministrantibus Acolythis.] Cum reuerentijs debitis, & cum quasi osculis ampullæ, & manutergij, antè &

post; sed stantes Acolythis, non genuflexi, ministrant.

Ad, *Orate fratres*, Subdiaconus respondeat, *Suscipiat*, &c. & Celebrans tardiùs dicat secretas Orationes, ut Diaconus opportuno tempore redire queat ad dicendum, *Sanctus*, &c. cum eodem. Cerimoniaris interim assistat libro, & folia vertat, quamdiu Diaconus abest, nisi assistens.

11 *Cùm dicitur Præfatio, Diaconus & Subdiaconus stant retrò post Celebrantem: & paulò antequam dicatur Sanctus, f accedunt ad Altare, ubi g cum Celebrante hinc inde dicunt, Sanctus, & que sequuntur vsque ad Canonem. Deinde Diaconus accedit ad sinistram Celebrantis, ei h assistens dum dicitur Canon, nisi alius Sacerdos assistat, quia tunc ipse staret ad dextram aliquantùm post Celebrantem. Subdiaconus verò tunc stat post Celebrantem.*

f Accedunt ad Altare.] Facta in locis suis post Celebrantem genuflexione; quam rursus faciunt, dicto ab eisdem ultimo *Osanna in excelsis*. Addita fuit sequens Rubrica in Missali Romæ edito 1621. sine maiorum auctoritate; nimirum, *si Subdiaconus non tenet Patenam, cum Diacono accedit ad Altare, ubi dicunt, Sanctus, &c. quod monuisse sit satis.*

g Cum Celebrante dicunt.] Hymnum, *Sanctus*, &c. Sacerdos ipse cum alijs necessariò debet dicere, ne se ipsum sua prece videatur priuasse, qui & suas voces, & aliorum Angelicis laudibus admitti deprecatu est in Præfatione, ut ait *Microlog. cap. 11.*

Benedictus, qui venit, &c. non cantatur à Choro, nisi post depositionem Calicis, *Cerimon. Episcop. lib. 2. cap. 8.* etiam in Missis Defunctorum; quod obseruatur in Cappella Papali.

h Assistens.] Non tenet manus iunctas, sed folia Missalis vertit, & indicat quæ sunt dicenda à Celebrante.

Ad *Sanctus* campanas maiores pulsare conuenit, sicut in Missa priuata campanula parua, quam pulsant aliqui etiam in Missa solemni; & placet per alterum ex Acolythis, ut moneantur ij qui maiores pulsare debent campanas, & tempus ignorant eas pulsandi, quia longiùs absunt. Vide *par. 1. titulo 20. pag. 76.*

De Canone Missæ vsque ad Consecrationem. VIII.

1 **F** Inita Præfatione, ut suprà, Sacerdos stans ante medium Altaris, versus ad illud, aliquantulum eleuat manus, oculisque eleuatis ad Deum, & sine mora deuote demissis, ac manibus iunctis, & super Altare positis,